

“ ...

1. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, bu dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış, mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali talep edilen kuralın o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural, bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

2. İptal başvurusuna konu olan olayda, seri muhakeme usulünün uygulanması ve talepten önce incelenmesi, her ne kadar teknik olarak bir kamu davası sayılmasa da (zira bir davada beraat kararı verilebilmesi imkan dahilinde olması gerekirken seri muhakemede bu imkan dahilinde değildir. Seri muhakeme özünde bir ceza anlaşmasıdır), amaçsal yorum yapılarak kişi özgürlüğü ve güvenliğini, suç ve ceza kavramlarını ilgilendiren yargılama usulünü düzenleyen hükümlerin uygulanmasının bir dava ile ulaşılabilecek sonuçlar doğurduğu açık olduğundan, bir davada uygulanacak hükümler sayılması gerekmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin 2020/35 E., 2021/26 K. sayılı 31/03/2021 tarihli kararında da görülmekte olan bir dava bulunduğu kabul edilmiştir.

3. Başvuruya konu olan olayda , sanığa verilen cezanın TCK'nın 50/1-a maddesince para cezasına çevrilmesi hususunda subjektif şartların bulunmadığı ancak seri muhakeme usulünü düzenleyen CMK'nın 250/8 maddesine eklenen cümleye göre objektif koşulların gerçekleşip gerçekleşmediği hususunda mahkemeye denetleme yetkisi verildiği, subjektif koşulların gerçekleşip gerçekleşmediğini denetlemeye ise yetki verilmediği, olayımızda anlaşılacağı üzere subjektif koşulların denetlenmesi gerektiği, bu yetkiye savcılığın sahip olup mahkemenin sahip olmamasının akılcı bir sebebinin bulunmadığı, seri yargılama usulünün uygulanmasını yaygınlaştırmak için asıl cezanın para cezasına dönüştürülmesinin amaçlandığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle kamu için bir yarar taşımaksızın peşin para cezası olarak otomatik bir sonuca ulaşılmamasına neden olunmakta ve kişilerin suç işlemleri kolaylaştırılmaktadır.

4. Anayasa'nın 9. maddesinde “Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır” denilmektedir. Yargı fonksiyonu, bir hukuki uyumsuzluğun tüm yönleriyle esastan çözümlenerek karara bağlanması ve bu kararın kesin hüküm niteliği taşımasıdır (AYM, E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012).

5. Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında yargısal yetkinin bağımsız mahkemelerce kullanılmasıyla ceza muhakemesinin nihai amacı olan maddi gerçekliğe ulaşmak mümkündür. Bu kapsamda yeterli şüphe ile başlayan ceza muhakemesi sürecinde mahkemelere, herhangi bir kısıtlama olmadan vicdani kanaate göre maddi hakikati ortaya çıkarma ve kesin hükme ulaşma imkânının sağlanması yargı yetkisinin etkin bir şekilde kullanımını açısından oldukça önemlidir. Ceza muhakemesinde son aşamada suçu ve faili tespit etmek ve bireyselleştirme yapmak suretiyle ceza vermek faaliyetinin bağımsız ve tarafsız mahkemenin yargı yetkisi içinde değerlendirilmesi gerektiği açıktır.

6. Bu yönüyle yargı yetkisinin etkin kullanımı, bu yetkinin karar verme biçimindeki nihai faaliyetinin özgürce kullanılmasına bağlıdır. Bu nedenle hukuk devletinde hâkimin hakka ve hukuka bağlılığı sağlamasına engel olacak bir yönteme yer verilemeyeceği gibi aksine hâkime hukuksal gerçeği saptayabilmesi için geniş imkânlar tanınması gerekir (AYM, E.1990/40, K.1991/33, 1/10/1991).

7. Anayasa'nın 9. maddesinde, yargı yetkisinin Türk milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağı ifade edilirken hâkimlerin görevlerini, yürütme ve yasama organları dâhil her türlü kurum ve kişinin baskısından uzak, Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre yerine getirebilmelerini sağlamak için bağımsız olmaları kabul edilmiş; Anayasa'nın 138. ve 140. maddelerinde ise bu konuda anayasal güvenceler getirilmiştir.

8. Anayasa'nın 138. maddesinin birinci fıkrasında hâkimlerin görevlerinde bağımsız oldukları, Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verecekleri ifade edilmiştir. Buna göre hâkimlerin görevlerini her türlü baskı ve etkiden uzak, Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre yerine getirebilmeleri sağlanarak yargı yetkisini kullanmaları güvenceye kavuşturulmuştur (AYM, E.2002/100, K.2004/109, 21/9/2004).

9. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın "Mahkemelerin bağımsızlığı" başlıklı anılan maddesinin kurala bağladığı hâkim bağımsızlığının yalın bir biçimde yalnızca lafzıyla yorumlanmaması gerektiğini, hâkimlerin Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm vermelerini engelleyen ya da yargı yetkisinin kullanılmasında emir, talimat, tavsiye veya telkin niteliğini taşıyan dolaylı-dolaysız her türlü düzenlemenin hâkim bağımsızlığı ilkesini zedelediğinin kabul edilmesi gerektiğini vurgulamıştır (AYM, E.1988/37, K.1989/36, 8/9/1989).

10. Anayasa'nın 140. maddesinin ikinci fıkrasında ise hâkimlerin mahkemelerin bağımsızlığı ve hakimlik teminatı esaslarına göre görev ifa edecekleri hükme bağlanmıştır. Bu hükmün anlam ve kapsamı, Anayasa'nın 138. maddesinde düzenlenen mahkemelerin bağımsızlığının anlam ve amacının belirlenmesiyle açıklık kazanacaktır.

11. Anayasa'nın 9. maddesinde mahkemelerin bağımsızlığının, 138. ve 140. maddelerinde de hâkimlerin görevlerinde bağımsız olduklarının öngörülmesi mahkemelerin bağımsızlığı ile hâkimlerin bağımsızlığı kavramlarının eş anlamlı olduğu izlenimini vermektedir. Mahkemelerin bağımsızlığı, yargının yasama ve yürütme organlarına karşı bağımsız yapısını, yetkilerini kullanmayı, görevlerini yerine getirmeyi açıklar. Hâkimlerin bağımsızlığı ise yasama ve yürütme organlarına bağlı olmadan Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm vermelerini amaçlar. Mahkemelerin bağımsızlığıyla hâkimlerin bağımsızlığı birbirini tamamlayan, birbirinden ayrılması imkânsız ilkelere. Anayasa'nın mahkemelerin bağımsızlığını sağlamaya yönelik 138. maddesinde düzenlenen yasak ve yükümlülükler Anayasa'nın 140. maddesinin ikinci fıkrasında geçen bağımsızlığın anlamını açıklamaktadır (AYM, E.1988/32, K.1989/10, 28/2/1989). Bu yönüyle Anayasa'nın 9. maddesi ile 138. ve 140. maddeleri arasında bağlantı bulunmaktadır.

12. Anayasa'nın 9., 138. ve 140. maddeleri kanun koyucuya; hâkimin yargı yetkisini kullanarak maddi hakikate ulaşmasında gerekli tedbirleri almak ve bu yetkinin kullanımını kısıtlayan müdahalelerden kaçınması hususunda yükümlülük öngörmüştür. Bu açıdan kanun koyucunun mahkemenin yargı yetkisini kullanırken yani bağımsız olarak vicdani kanaatine

göre hüküm verirken buna müdahale etmek suretiyle takdir yetkisini kaldırması ya da kısıtlaması, yargı yetkisinin kullanılmasına ve mahkemenin bağımsızlığına müdahale edilmesi sonucunu doğurur.

13. Öte yandan hâkimin maddi gerçeğe ulaşarak kesin hüküm niteliğinde karar verme yetkisinin tam olarak varlığından söz edilebilmesi bakılan davada gerekli olan tüm unsurların hâkimin vicdan süzgecinden geçirilmesi ile mümkündür. Davada sonuca ulaşmayı sağlayan olguların varlığını, hukuka uygunluğunu son evrede takdir edebilecek yegâne süje hâkimdir. Anayasa'nın 9., 138. ve 140. maddeleri, yargı yetkisinin mahkemelerce serbest, noksansız ve vicdani kanaate uygun olarak kullanılmasını zorunlu kılar. Buna göre hâkimlerin görevlerini bağımsızlık içinde yapmalarını, Anayasa'ya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm vermelerini engelleyen takdir yetkisini ortadan kaldıran ve bu suretle yargı yetkisinin kullanılmasını kısıtlayan düzenlemeler anılan hükümlere aykırılık sonucunu doğurur.

14. İtiraz konusu kurala göre nihai karar makamı olan mahkemenin Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen talepnameyi belirli hususlar yönünden denetlediği, bu konuda eksiklik ya da kanuna aykırı bir durum tespit etmemesi hâlinde talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurmasının zorunlu olduğu anlaşılmaktadır.

15. Ceza muhakemesi hukukunun temelini; iddia, savunma ve yargılamayı oluşturan süjelerin belli bir etkileşim süreci içinde gösterdikleri faaliyet sonunda mahkemece verilen ve maddi gerçekliği tespit eden bir hükmün verilmesi oluşturur. Esasen bu faaliyet, ceza adalet sistemlerinin konusunu oluşturmaktadır. Kuşkusuz kanun koyucunun -Anayasa'nın temel ilke ve kurallarına bağlı kalmak koşuluyla- soruşturma ve yargılamaya ilişkin olarak hangi sistemin uygulanacağını belirlemede takdir yetkisi bulunmaktadır.

16. Türk Ceza Kanununun 50. Maddesi kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımları düzenlemektedir. Buna göre kısa süreli hapis cezası şu özelliklere bakılarak seçenek yaptırımlara çevrilebilir:

- a) suçlunun kişiliğine
- b) sosyal ve ekonomik durumuna
- c) yargılama sürecinde duyduğu pişmanlığa
- d) suçun işlenmesindeki özelliklere göre

Kısa süreli hapis cezası bir yıl veya daha az süreli hapis cezasıdır. Bu seçenek yaptırımlara çevrilebilmenin tek objektif koşuludur. Yukarıdaki sayılan koşullarsa subjektif koşullardır. Hakim her kısa süreli hapis cezasını maddede sayılı yaptırımlardan birine çevirmek zorunda değildir, bu konuda tam bir takdir hakkına sahiptir. Bununla birlikte bu hususta yasal ve yeterli bir gerekçe göstererek değerlendirme yapılmalıdır.

17. Sonuç olarak, bu takdir hakkının hakim elinden alınarak savcılığa verilmesi ve bunun da denetlenememesi sonucunu doğurduğu açık olan 5271 sayılı CMK'nın 250/8. Maddesinde yer alan " objektif " ibaresi Anayasa'nın 9.,138. ve 140. maddelerine aykırıdır, iptali gerekir.

Esas Sayısı : 2022/72
Karar Sayısı : 2023/3

TALEP: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un 23. maddesiyle başlığı ile birlikte yeniden düzenlenen 250. Maddesinin 8. Fıkrasına 8/7/2021 tarih ve 7331 sayılı kanun ile eklenen " bu fıkraaya aykırı olarak düzenlendiği, belirlenen yaptırımında maddi hata yapıldığı, yaptırım hakkında 231 inci veya Türk Ceza Kanununun 50 inci ve 51 inci maddelerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği ya da teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmediği anlaşılan talep yazısı, eksikliklerin tamamlanması amacıyla mahkemece Cumhuriyet başsavcılığına iade edilir" ifadesinde geçen " objektif" ibaresinin Anayasa'nın 9.,138. ve 140. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptaline karar verilmesi saygıyla arz ve talep olunur.."